

☞ Mitä Aristoteles sanoisi loppukysymyksestä?

aütoro Juha Metsäkallas · publikigita 2021-04-10

Englannin kielessä harrastetaan loppukysymyksiä eli väitelauseen loppuu lisätään kysymys, jolla saatetaan koko väite kyseenalaiseksi, eikö saatetakin? Minusta tällaiset loppukysymykset ovat erittäin raivostuttavia, eivätkö olekin? Loppukysymykset luovat kielteisellä tavalla lapsellisen vaikutelman, aivan kuin puhuja ei olisi osannut aluksi päättää todetako vai kysyäkö. Valitettavasti jotkut harrastavat näitä loppukysymyksiä esperantossakin.

☞☞ Aristoteleen logiikka

Kaikille pitäisi olla ainakin nimenä tuttu kreikkalainen filosofi ja tiedemies **Aristoteles** (Ἀριστοτέλης), jota pidetään koko länsimaisen tieteen luojaana. Yksi hänen harjoittamistaan tieteenaloista oli logiikka. Aristoteleen logiikka on puhdasta kaksiarvologiikkaa: jokin on joko tosi tai sitten se on epätosi. Ei ole kolmatta vaihtoehtoa. Loppukysymykset toimivat samoin. Jos siis esperantoksi kysyt "Ĉu A, aŭ ne?"¹, oletat, että joko A on tosi tai epätosi.

Valitettavasti kaksiarvologiikka ei usein päde reaali maailmassa. Moniarvologiikoiden lisäksi on olemassa mm. **sumeaa logiikkaa**, joka on kaksiarvologiikan laajennus siten, että lauseen totuusarvo voi olla jotain ehdottoman toden ja epätoden välillä. Tämä tarkoittaa, että lauseen väittämä voi **osin** pitää paikkaansa².

Klassinen esimerkki tuosta sumeudesta tai suhteellisuudesta on ihmisen pituus. Otetaan keski-verta suomalainen nainen, tilastoista tuttu Maija Meikäläinen, jonka pituus vuoden 2019 väestötilaston mukaan on 167 cm. Onko Maija pitkä? Ei, jos Maijaa verrataan alankomaalaisiin naisiin, joiden keskipituus on yli 170 cm. Sen sijaan verrattaessa Keski-Afrikan pygmeihin, esim. batwa-kansan naisten keskipituus on n. 150 cm, Maija on hujoppi. Pituus on toisin sanoen suhteellista, ei ole olemassa absoluuttista senttimäärää, jonka ylittävät olisivat Aristoteleen kaksiarvologiikan mukaisesti pitkiä ja alittavat ei-pitkiä.

☞☞ Esimerkki: uskonto

Kun Aristoteleen kaksiarvologiikka ei siis päde edes mitattavien asioiden kohdalla, kuinka se voisi toimia ei-mitattavien asioiden kohdalla?

Suomalaisethan pitävät suurta liitupiiriä sekä itsensä että muiden ympärillä. Tämä sosiologiasta tuttu käsitehän tarkoittaa henkilökohtaista tilaa, mihin usein kuuluvat mm. käsitykset politiikasta ja uskonnosta. Emme hevin keskustele mainituista aiheista, ainakaan ventovieraille ei niistä avauduta. Niinpä suomalaiselle ei tulisi mieleenkään kysyä jossain esperantotapaamisessa:

- *Ĉu vi estas religia?*

Kysymystä pitää erittäin helposti tungettelevana.

Mualla maailmassa saatetaan ajatella päinvastoin. Vaikka että kysymällä jotain henkilökohtaista osoitetaan, että ollaan kiinnostuttu ihmisestä. Kulttuurinen törmäys on valmis.

Jos joku kysyy minulta tuota käyttäen Aristoteleen kaksiarvologiikkaan pakottavaa loppukysymystä, ei ole väliä kumminpäin,

- *Vi estas religia, ĉu ne?*
- *Vi ne estas religia, ĉu?*

tuon todella häiritsevän tungettelevaa. Ihan kuin minun pitäisi olla joko tosi uskovainen tai pakana – ei mitään siitä väliltä. Mitä v[] se sinulle kuuluu!!

-
1. Huomaa, että virkkeessä on kaiken huipuksi vielä tarpeeton ns. Oxford-pilkku. *Kia aldona fekaĵo!*
 2. Sumeaa logiikkaa ei pidä sekoittaa todennäköisyyteen, koska todennäköisyys tarkoittaa, että todennäköisyyden täyttyessä jokin on täysin tosi.

La origina artikolo estas publikigita 2021-04-10 en la retejo **Finna bablejo** kun rubriko "Mitä Aristoteles sanoisi loppukysymyksestä?". Ĉi tiu PDF-versio estas aŭtomate kreita 2021-11-18. Vidu ankaŭ la aliajn afiŝojn de tipo [artikoloj](#), [finnalingvaj](#).